

Zápotocká, Marie

Stvolínky u České Lípy. První dům kultury s vypíchanou keramikou v Čechách

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada archeologická. 1999, vol. 48, iss. M4, pp. [61]-72

ISBN 80-210-2308-2

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113844>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MARIÉ ZÁPOTOCKÁ

STVOLÍNKY U ČESKÉ LÍPY. PRVNÍ DŮM KULTURY S VYPÍCHANOU KERAMIKOU V ČECHÁCH

Úvod

V roce 1931 zveřejnil L. Franz (1931b, c, d) v několika místních novinách informační zprávy a v Germanii (1931a) předběžné zpracování svého výzkumu ve Stvolínkách, v r. 1934 v Altschlesien pak podrobnější studii. Na této lokalitě, v oblasti s vysloveně okrajovým neolitickým osídlením, se mu podařilo prozkoumat vůbec první půdorys kúlového domu v Čechách (L. Franzem interpretovaný v souladu s tehdejším poznáním a s výzkumy v Köln-Lindenthal jako hospodářská stavba — špýchar), datovaný do období vypíchané keramiky. Kromě popisu a plánu části výzkumu vyobrazil zprvu jen dva zdobené střepy, v r. 1934 ještě navíc rekonstruovanou nádobu z jámy 9. Materiál z výzkumu byl uložen v pravěkém semináři Německé university v Praze pod př.č. 303–304, 306–308 a 390 a inventován pod č. 399–470. Odtud byl po válce převzat do Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinou University Karlovy. V roce 1977, kdy jsem nálezy zpracovávala pro připravovanou studii o osídlení Litoměřicka, nebyla již všechna inventární čísla fyzicky k dispozici (na obr. 3–5 jsou to střepy s profily kreslenými vlevo na nichž není zakreslen materiál; kresby jsou převzaty z inventáře). Kdy k jejich ztrátě došlo nelze již zjistit.

Protože jde o kvalitní keramický soubor kterým lze tento dům spolehlivě datovat a o sídliště ležící na samém okraji neolitické oikumeny a dokládající pronikání neolitiků do oblastí méně příhodných pro zemědělství, soudíme, že publikace tohoto starého nálezu má své opodstatnění, tím spíše, že dobře datovaných domů z období vypíchané keramiky je stále nedostatek.

Lokalizace

Obec Stvolínky (okr. Česká Lípa) leží v severních Čechách, 10 km JZ od České Lípy (ZM10 02–42–17; Z 323:J 309 mm. 14°25'50" v.d.; 50°37'55" s.š.) v údolí Bobřího potoka nedaleko soustavy Holanských rybníků. Lokalita sama

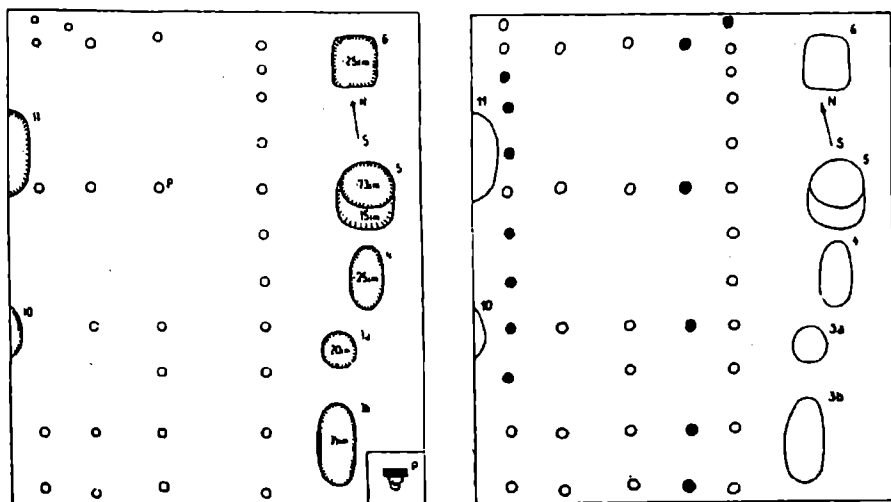
Obr. 1. Stvolínky (okr. Česká Lípa). Poloha výzkumu z r. 1930–1933 (k.č. 1161), sběry zmiňované K. Stellwagem a z archivu AÚ na katastru Stvolínek (3), sídliště v Úštěku a Lukově (1), nálezy pod abri v Hořenicích, Dřevčicích a ve Lhotě (2).

se nachází na úpatí vrchu Ronova (552,4 m), jižně od Stvolínek na polích při cestě do obce Litice, proti dvoru Stranný, ca 800 m jižně od Bobřího potoka a 800 m JZ od Dolanského rybníka, na mírném sprašovém hřebetu obráceném k JV, ve v. mezi 310–335 m n.m. Výzkum byl proveden na poli kat.č. 1161, podle fotografie z r. 1932 (Franz 1932, Abb. 1) nejspíše při V okraji parcely (obr. 1). Pokryv tvoří 20–30 cm silná vrstva ornice, přímo pod ní se nachází žlutá spraš, v níž se již zřetelně rýsovaly pravěké objekty.

Historie výzkumu

Nájemce panství ve Stvolínkách Karl Stellwag se od r. 1912, kdy se ujal zdejší usedlosti, zajímal o pravěké osídlení kraje a pečlivě sledoval a sbíral nálezy objevující se po hluboké orbě na jeho polích (křížky na obr.1). Na úpatí basaltového vrchu Ronova se mu podařilo během let nasbírat značné množství neolitických nálezů, hlavně hlazené, štípané i ostatní kamenné industrie, stěpy vypíchané keramiky a další, které „scheinen ihrer Machart nach noch linearkeramisch zu sein“. V dubnu 1930 zde spolu s L. Franzem provedli menší zjišťovací výzkum, při němž odkryli větší množství objektů, mimo jiné i pecí vyložených kameny i kusy drtelid a kúlové jamky (Stellwag 1930, 156).

V následujícím roce v květnu 1931 a poté v r. 1933 provedli L. Franz a K. Stellwag na poli kat.č. 1161 větší plošný odkryv. Bohužel z celého výzkumu L. Franz vyobrazuje jen menší výsek odkryvu s částí půdorysu kúlového domu, podrobnější nálezová zpráva a plány prozkoumané plochy se nedochovaly (v Archivu nálezových zpráv v ARÚ v Praze jsou jen základní informace pod č. 1157/31; 1234/31; 2945/31; 693/32; 2019/52; 383–386/87).

Obr. 2. Stvolínky (okr. Česká Lípa). Původní plán domu (Preidel 1934, 21, Abb. 1) a jeho pravděpodobná rekonstrukce. 1:230.

Rozsah celé odkryté plochy není znám, publikovaná část podle článku z r. 1934 (Abb. 1) měřila cca 16x14 m. Na ní je zakreslena část půdorysu kúlového domu o š. 7,8 m a d. 15,0 m, při východní stěně domu dobře zachované stavební jámy (3a-b, 4–6). Při západní stěně jsou zachyceny jen malé úseky dvou dalších jam (10–11). Kolik objektů bylo skutečně odkryto nelze již zjistit, inventovaný materiál pochází pouze ze sedmi jam — 3a, 3b, 4, 7, 9, 10 a 13. Z toho jen u obj. 3a-b, 4 a 10 bezpečně víme, že patří do stavebního komplexu domu. Umístění ostatních včetně na materiál nejbohatší jámy č. 9 neznáme.

Vyobrazená část půdorysu je neúplná nejen co se délky týče (současné půdorysy pravidelně přesahují 20 m, na severní straně lze předpokládat základový žlab, na jižní další příčky), ale podle kresby plánu se v terénu nepodařilo rozeznat ani všechny vnitřní kúly. Určitě chybí celá podélná východní vnitřní řada a ze západní vnější řady zůstaly také zachovány či byly rozpoznány jen některé kúlové jamky (obr. 2). Tohoto faktu si všiml již A. Stieren (1951) a v r. 1978 jsem se pokusila o novou rekonstrukci (Pleiner et al. 1978, 218). Půdorysy všech dosud známých neolitických dlouhých domů jak z období keramiky lineární tak i následného období kulturních skupin zdobených vpichy zachovávají bez výjimky jednotný systém pěti podélných řad kúlů (Schlette 1958; Modderman 1986; Coudart 1987; Košťufík 1989; Hampel 1994). Ke změně dochází až v pozdně lengyelském horizontu, kdy vnitřní konstrukce se stává uvolněnější a často zůstává jen jedna nosná středová řada (Soudský 1969; Pleinerová 1984;), avšak čtyři podélné řady kúlů a ještě v nestejných odstupech se nevyskytují nikdy.

Rozbor keramiky a datování

Obsah jednotlivých jam náležejících jistě ke stavebního komplexu domu je velmi chudý (1–10 jed.). Protože keramika ze všech jam je shodná, předpokládáme, že výzkumem byla zachycena část současného sídliště a s celým souborem počítáme jako s jedním celkem.

Ze všech objektů bylo získáno 98 zlomků keramiky pocházejících minimálně z 61 nádob (keramických jednotek). Na následující první tabulce jsou sumárně uvedeny všechny nálezy, na druhé kódovaný popis keramiky.

Obj.	Poř.č.	Inv.č.	Ker.	VO	TO-PO	NO	Jiné
3a	303	399–407	8(15)	4	4	4	sekerka
3b	303	408–417	10(11)	3	4	7	
4	304	418–426	9(24)	5	1	4	
7	306	427–429	3 (3)			3	paz. úštěp, MA hlin. kulička
9	307	430–466	28(41)	20	4	8	
10	308	467	1 (1)			1	
13	390	468–470	2 (3)	1		1	
7		72	61(98)	33	13	28	4

Obj.	Počet J. Zl.	Mat.			Povrch			Barva					Zachování					Tvar			TO PO		TV			
		60	80	02	hl.	hr.	č-h	o-s	10	30	40	50	60	2	3	6				22	23	26	18			
3a	8(15)	7	1		7	1		8		3	4	1		1	2		2	2		1	2	1				
3b	10(11)	6	4		8	2		7	3	4	1	4	1	1	1	2		2	2		1	2				
4	9(24)	5	4		5	4		7	2	2	2	5			3	2		1		2	2		1			
7	3(3)	1	1	1	2	1		3		3																
9	28(41)	21	7		21	7		26	2	3	11	13	1		9	5		4		15	5					
10	1(1)			1		1		1				1														
13	2(3)	2			2			2				2									1					
7	61(98)	42	17	2	45	16		48	13	3	20	6	29	3	2	15	9		9	4	20	11	1	1		

Tvary

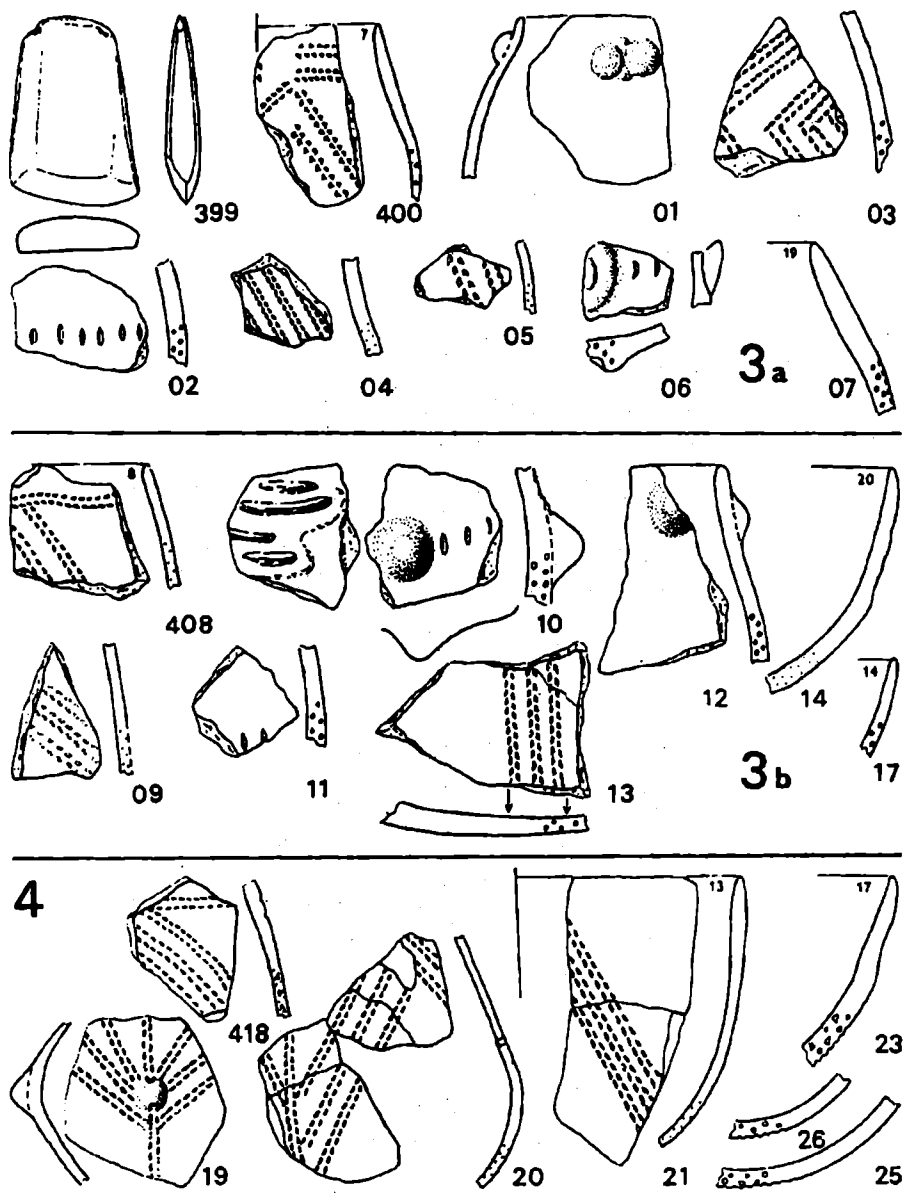
Celé nádoby nebo větší části jsou zachovány jen ojediněle, na jejich tvary však můžeme usuzovat i z větších okrajových zlomků či částí výdutí (celkem 26 jed.). Zcela ojediněle se vyskytnou ještě esovitě profilované šárecké tvary (kód 2:7,7%, obr. 5:455), jednoznačně převažují široké hruškovité nádoby (3:57,7%, obr. 3:400, 408, 420; 5:430, 432), časté jsou polokulovité mísy (6:34,6%) a to jak v jemném provedení (obr. 3:421; 4:452) tak i v hrubším (obr. 3:423; 4:453a,b). Také hrubá keramika podržuje hruškovité tvary, často s okrouhlými pupky pod okrajem nebo na výduti (obr. 3:401, 410, 412; 5:458). Tvary se celý soubor řadí jednoznačně do staršího stupně vypíchané keramiky, fáze II (Zápotocká 1970; 1998).

Materiál

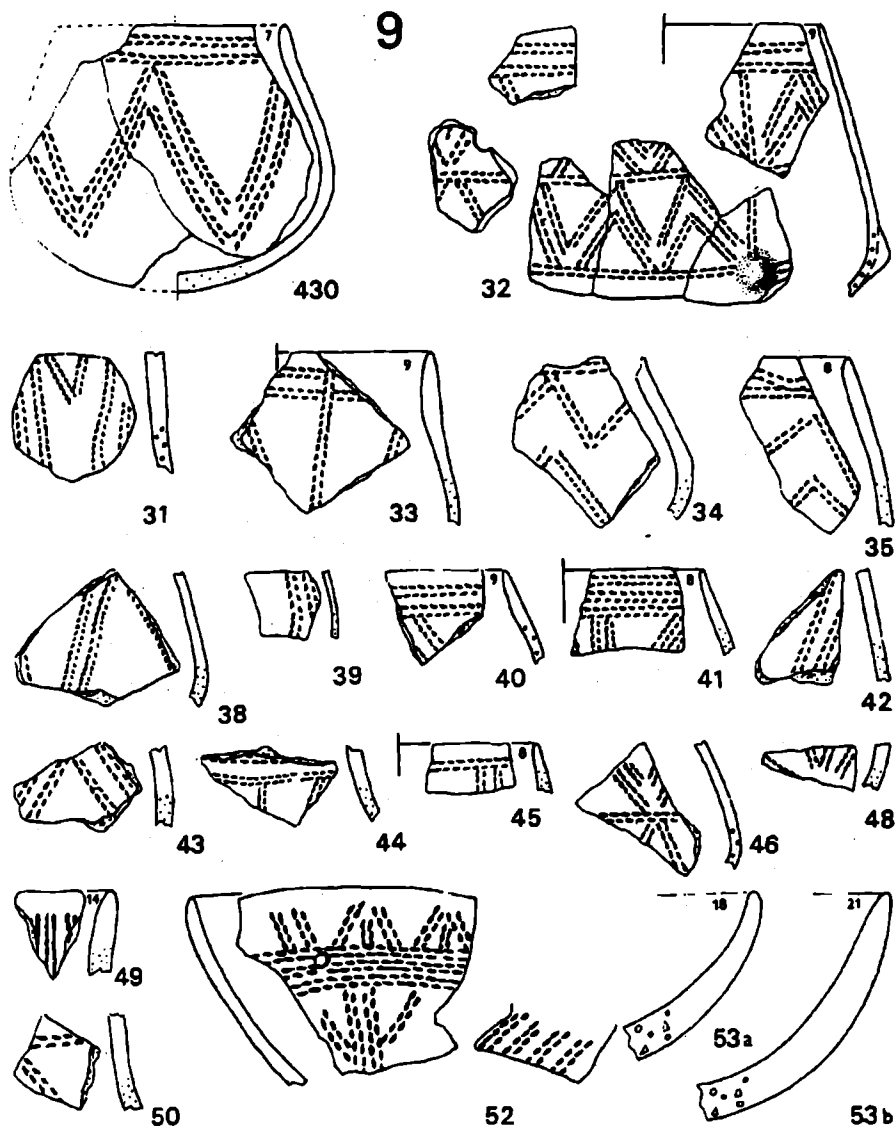
68,9% nádob je vyrobeno z plaveného materiálu (kód 60), 17,2% z neplaveného písčitého (80), jen 3,3% ještě z měkkého blátitého (02). Jemná keramika je vesměs na povrchu hlazená (73,8%), hlazení se vyskytuje i na hrubší keramice, úprava mokrou rukou je zachycena na 26,2% keramiky. Nádoby jsou kvalitně vypálené, z toho 78,7% do tmavých (černo-šedo-hnědých) tónů, jen 21,3% je vypáleno do okrova až cihlova.

Výzdoba

Více než polovina keramiky (54,1%) je zdobená (VO). Z chronologicky významných znaků převažuje dvojpích: malý (kód 22) 67,7%, střední (23+26) 33,3%+3,0%, jednou není tvar vpichu zřetelný (18). Systém výzdoby je zachycen pouze na 6 nádobách, 5x se jedná o okrajový pás ve spojení s krokvicemi na těle (obr. 3:400; 4:430, 435; 5:454), jen jednou okrajový pás na míse není uplatněn (obr. 3:421). Jako hlavní motiv převažují oběžné krokvice a to jak vícenásobné nad sebou a přerušované dělicím motivem (obr. 4:435; 5:55), tak méně často jednoduché bez dělicího motivu (obr. 4:430). Na nádobě 432 z obj. 9 jsou dvě řady oběžných krokvic od sebe odděleny vodorovnými pásy, na nádobě 434 spíše než o krokvicích lze mluvit o cikcaku. Většinou jsou ale střepy tak malé (zachování — kód 10: nádoby a větší části, 30: okraje, 40: dna, 50: stěny, 60: pupky), že systém výzdoby i hlavní motiv nelze bezpečně rozeznat. Okrajový

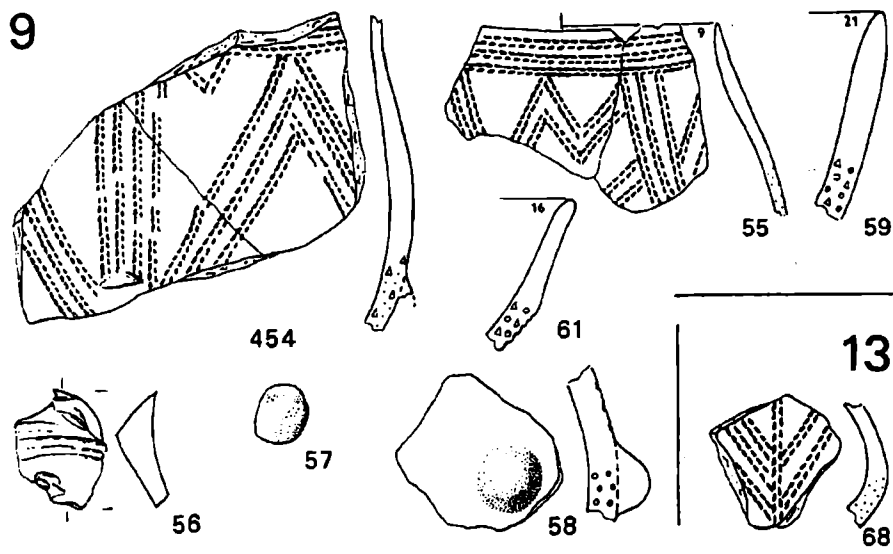

Obr. 3. Stvolínky (okr. Česká Lípa). Objekt 3a: broušená sekerka (inv.č. 399) a keramika inv.č. 400–407. — Objekt 3b: keramika, inv.č. 408–414, 417. — Objekt 4: keramika inv.č. 418–421, 423, 425–426.

Obr. 4. Stvolínky (okr. Česká Lípa). Objekt 9: keramika inv. č. 430–431, 432 (dto 436, 437, 447, 451), 433–435, 438–446, 448–450, 452, 453a-b.

Obr. 5. Stvolínky (okr. Česká Lípa). Objekt 9: keramika inv.č. 454–455, 459, 461, pazourkový ústěp 456, hrudka 457.

motiv tvoří většinou prosté jedno až trojnásobné oběžné pásy, jen ojediněle provázené doplňkovými motivy (obr. 4:452; 5:454). 2x zachycena vnitřní výzdoba dna mís (obr. 3:413; 4:452). Všechny jmenované znaky řadí celý soubor do staršího stupně vypíchané keramiky, jednotlivé znaky jako jednoduché krokvice bez dělicího pásu, absence okrajového pásu, dělené krokvice a cikcaky pak až do fáze IIb (Zápotocká 1998).

Pupky (TO), většinou na výduti hruškovitých nádob jsou okrouhlé, ojediněle svisle vrtané (obr. 3:419), na hrubé keramice je uplatněno nehtování mezi pupky (PO obr. 3:406, 410), opět vše znaky starší vypíchané keramiky.

Vyhodnocení

Stavbu ze Stvolínek tak můžeme podle nálezů ze stavebních jam jednoznačně datovat do staršího stupně vypíchané keramiky. Co se týče konstrukce domu, současné analogie poskytují jak české nálezy z tohoto období (Rybová-Vokolek 1965: Plotišťe n.L.; Koutecký 1965: Vikletice; Beneš 1991: Hrdlovka-Liptice), tak i půdorysy domů z okolních zemí osídlených lidem se starší keramikou vypíchanou (Quitta 1956: Zwenkau-Harth; Brink-Kloke 1994: Straubing-Lerchenhaid). Dům podle pravoúhlého půdorysu, zhuštěných trojic kúlů v jižní části i podle stavebních jam lemujících obě strany podporuje původní tradici výstavby domů z doby keramiky lineární. Ke změně půdorysů z pravoúhlého do trapezovitého dochází až ke konci staršího stupně vypíchané keramiky

(Zápotocká 1961: Libenice; Lička 1993: Mšeno; Kazdová — Peška 1998: Olo-mouc-Slavonín) a plně se tato změna projevuje až v mladším stupni keramiky vypíchané. Dům ze Stvolínek je tak nejen svými nálezy ale i svou konstrukcí datován do staršího stupně keramiky vypíchané.

Stvolínky a neolitické osídlení Českolipska

Pozornost zasluhuje i poloha lokality v rámci oikumeny české kultury s vypíchanou keramikou. Českolipsko patří, vzhledem ke své zeměpisné poloze, půdním poměrům i rozmanitosti krajiny, v neolitu i v následujících obdobích pravěku k sporadicky osídleným regionům. Neolitické obyvatelstvo sem pronikalo nejspíše z více směrů — z Litoměřicka, z Pojizeří a snad i ze Mšenska.

Z úrodného hustě osídleného Litoměřicka vedla na sever cesta po sprašových ostrůvcích proti toku Úštěckého potoka (Zápotocký 1972). Doložena je lokalitami Úštěk a Lukov (nejsevernější známá lokalita na Litoměřicku) a přes Blíževedly pokračovala buď po jižním nebo severním úpatí výrazně v krajině čnicího sopečného kužele Ronova do údolí Bobřího potoka (obr. 1). Úštěcká kotlina stejně jako Holanská sníženina se od Litoměřicka, co se přírodních podmínek týče (Mikyška 1971; Zápotocká 1982, Abb. 2) odlišují méně kvalitním půdním pokryvem (podzolované půdy a podzoly s ostrůvky hnědozemí), nadmořskou výškou (přes 300 m n.m.) i klimaticky (oblast B3, pahorkatinová). Všechny podmínky jsou však ještě přijatelné pro pěstování obilí a také zásobování vodou je na dobré úrovni.

Přestože z povodí Bobřího potoka neznáme další neolitické lokality, není pochyb, že toto údolí (vhodné dnes i pro pěstování chmele) bylo osídleno dlouhodoběji a že nejspíše odtud mohlo pronikat osídlení ještě dále k severovýchodu do Ralské pahorkatiny, nejspíše po Ploučnici. Ve **Svébořicích** (obec Mimoň), vzdálených od Stvolínek ca 27 km, bylo sběry zjištěno osídlení z mladšího stupně keramiky lineární a staršího stupně keramiky vypíchané, charakterem blízké nálezům ze Stvolínek (Waldhauser 1971); i jeho poloha na úpatí Hradového vrchu nedaleko Ralska připomíná umístění sídliště ve Stvolínkách pod Ronovem.

Ojedinelé neolitické střepey zmiňuje J. Filip (1947) ještě výše a dále k SV (ca 17 km), z Ještědského lesa u **Hořeních Pasek** (obec Světlá pod Ještědem). Zda jde o stejnou lokalitu, kterou v r. 1960 zkoumalo Muzeum Liberec pod skalním převisem — Jeřmanskou skalou v téže obci (Kaván 1964), není jisté. Tento nález již může spíše souviset s osídlením Pojizeří, vzdáleného odtud necelých 20 km, což předpokládal už J. Kaván a naznačuje to i jediný vyobrazený střep zdobený trojvřechem a další snad se stopami malování.

Kromě nížinných otevřených sídlišť jsou ve vzdálenosti 5–7 km JV od Stvolínek známy neolitické nálezy v oblasti přilehlých pískovcových útvarů Polomených hor. V **Heřmánkách** (obec Dřevčice, okr. Česká Lípa) zkoumal J. Svoboda převis s osídlením od mezolitu až po středověk, přičemž z neolitické vrstvy získal střepey LnK i starší StK (Svoboda 1979, 87) a v poloze Máselník na katastru **Dřevčic** další abri s mezolitickými a neolitickými nálezy (Svoboda et

al. 1996). V nedaleké **Lhotě** (obec Zátyní, okr. Česká Lípa) prováděl výzkumy v okolí obce ve 30tých letech místní řídící J. Laufek. O jeho sbírce a nálezích z blíže neurčeného místa referoval v r. 1935 L. Franz (střepy keramiky vypíchané, hliněná lžice, štípaná industrie). Nejnovější nález ze Lhoty blíže lokalizoval jednu ze čtyř lokalit J. Laufka do převisu nedaleko obce (Peša 1998). Při tomto odborném výzkumu se podařilo objevit unikátní nádobu z doby starší vypíchané keramiky (tedy opět současnou s osídlením ve Stvolínkách), svědčící o využívání abri patrně při nějakých rituálních obřadech.

Otevřená sídliště podél rybníků v Holanské sníženině byla zakládána a převisy v Polomených horách pro přechodný pobyt využívány již v mezolitu (Svoboda et al. 1996). Stejně tak v neolitu, v době keramiky lineární i vypíchané, byly v regionech, kde spolu sousedí nížiny vhodné k zemědělství a pískovcové nebo vápencové útvary s jeskyněmi a abri, tyto vždy využívány k různým aktivitám, jak profánním, tak kultovním (Hořovicko — Český kras: Sklenář-Matoušek 1994. Pojizeří — Český ráj: Filip 1947; Prostředník-Vokolek 1998). Už z četnosti nálezů v oblasti Polomených hor lze soudit, že osídlení okolí Stvolínek a v Holanské sníženině muselo být v neolitu daleko intensivnější, než jak ukazuje prozatím jediná zkoumaná lokalita.

V současné době probíhá systematický průzkum celé oblasti Polomených hor, zaměřený sice hlavně na mezolitické osídlení (Svoboda et al. 1996), ale sledující i další období pravěku, stejně jako průzkum celého Českolipska (V. Peša). Podobně turnovské a královéhradecké muzeum provádějí soustavný průzkum sousedního Českého ráje (Prostředník-Vokolek 1998). Vyhodnocení těchto aktivit jistě přinese další poznatky k neolitickému osídlení Českolipska a severních Čech, oblasti lišící se od středočeských rovin rozmanitými krajinnými útvary a rozdílnými přírodními podmínkami.

LITERATURA

- Beneš, A. 1991: Neolitické sídliště v Hrdlovce-Lipticích. Předběžná zpráva o výzkumu v letech 1987–1989, AR XLIII, 29–46.
- Brink-Kloke, H. 1994: Zur Ende der Linienbandkeramik und Beginn des Mittelneolithikums in Niederbayern. In: Der Rössener Horizont, Wilkau-Hasslau, 129–131.
- Coudart, A. 1987: Tradition, Uniformity and Variability in the Architecture of the Danubian Neolithic. In: Bylany Seminar 1987. Praha, 199–223.
- Filip, J. 1947: Dějinné počátky českého ráje. Praha.
- Franz, L. 1931a: Ein bandkeramisches Dorf in Nordböhmen, Germania 15, 552–555.
- Franz, L. 1931b: Reichenberger Zeitung z 26.V.1931.
- Franz, L. 1931c: Die heurigen deutschen Ausgrabungen in Böhmen. In: Prager neueste Nachrichten z 4.XII.1931
- Franz, L. 1931d: Gablonzer Tagblatt z 9.XII.1931.
- Franz, L. 1932: Die Entdeckung eines Dorfes aus den 4. Jahrtausend vor Christus in Nordböhmen. In: Deutsche Heimat z 1.III.1932. Planá u Mariánských Lázní.
- Franz, L. 1934: Nordböhmsche Steinzeitfunde, Altschlesien V, 19–28.
- Franz, L. 1935: Zittauer Geschichtsblätter XII, 26; NZ ARÚ 4235/46.

- Hampel, A. 1989: Die Hausentwicklung im Mittelneolithikum Zentraleuropas. Bonn.
- Kaván, J. 1964: Výzkum přechodného útočiště pod převislou skalou ve Světlé pod Ještědem na okrese Liberec. In: Sborník severočeského muzea, Liberec, 259–272.
- Kazdová, E. — Peška, J. 1998: Půdorysy domů na neolitickém sídlišti s vypíchanou keramikou v Olomouci-Slavoníně. In: Ročenka 1997. ÚAPP Olomouc, 56–69.
- Košťufík, P. 1989: Linearkeramisches Haus D15 auf der neolithischen Siedlung in Těšetice. In: Bylany Seminar 1987, Praha, 225–226.
- Koutecký, D. 1965: Neolitický dům z Vikletic, PA LVI, 584–604.
- Lička, M. 1993: Osídlení kultury s vypíchanou keramikou ve Mšeně u Mělníka — část I. Sborník NM XLIV, 1–104.
- Mikyška, R. et al. 1971: Geobotanická mapa ČSSR. Praha
- Modderman, P.J.R. 1986: On the typologie on the houseplans and their European setting, PA LXXVII, 383–394.
- Peša, V. 1998: Rituální nádoba z Polomených hor. In: Vesmír 77, 638 a 602.
- Pleiner, R. — Rybová, A. (red.) 1978: Pravěké dějiny Čech, Praha.
- Pleinerová, I. 1984: Häuser des Spätengyelhorizontes in Březno bei Louny, PA LXXV, 7–49.
- Prostředník, J. — Vokolek, V. (ed.) 1998: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Turnov-Hradeč Králové.
- Quitza, H. 1958: Die bandkeramische Siedlung Zwenkau-Harth, AuF 3, 173–177.
- Rybová, A. — Vokolek, V. 1972: Terénní výsledky komplexního výzkumu v Plotištích n. L., AR 24, 328–336.
- Schlette, F. 1958: Die ältesten Haus- und Siedlungsformen des Menschen auf Grund des steinzeitlichen Fundmaterials Europas und ethnologischer Vergleiche, EAF V, 8–185.
- Sklenář, K. — Matoušek, V. 1994: Die Höhlenbesiedlung des Böhmisches Karstes vom Neolithikum bis zum Mittelalter. Fontes archeologici Pragenses 20. Praha.
- Soudský, B. 1969: Etude de la maison néolithique, SIA XVII, 5–96.
- Stellwag, K. 1930: Funde aus Drum bei B. Leipa, Sudeta VI, 156–157.
- Stieren, A. 1951: Bandkeramische Grossbauten bei Bochum und ihre Parallelen in Mitteleuropa, Bericht der RGK 33, 61–88.
- Svoboda, J. 1979: Stratigraphy of the Mesolithic Settlement in the Rockshelter at Heřmánky (Polomené Mts., North Bohemia), Anthropologie XVII, 87–93.
- Svoboda, J. — Opravil, E. — Škrdla, P. — Cílek, V. — Ložek, V. 1996: Mezolit z perspektivy regionu: nové výzkumy v Polomených horách, AR 48, 3–15.
- Waldhauser, J. 1971: Archeologický výzkum v severních Čechách. Liberec, rotaprint.
- Zápotocká, M. 1961: Chata kultury s keramikou vypíchanou v Libenicích u Kolína, PA LII, 85–93.
- Zápotocká, M. 1970: Die Stichbandkeramik in Böhmen und in Mitteleuropa. In: Fundamenta A-3. Köln.
- Zápotocká, M. 1982: Zur Auswahl der Siedlungsregionen der Stichbandkeramik. In: Siedlungen der Kultur mit Linearkeramik in Europa. Nitra, 305–318.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums. Die Gräber und Gräberfelder der Kultur mit Linear-, Stichband- und Lengyelkeramik. Praha.
- Zápotocký, M. 1972: Příklad k osídlení Úštěcka v pravěku a ranném středověku (Archeologická sbírka bývalého muzea v Úštěku), Litoměřicko 9, 67–81.

STVOLÍNKY BEI ČESKÁ LÍPA. DAS ERSTE PFOSTENHAUS DER STICHBANDKERAMIKKULTUR IN BÖHMEN

L. Franz und K. Stellwag haben im Jahre 1931 und 1933 (Franz 1931a-d; 1934) einen Teil der Siedlung in Stvolínky (Drum) auf der Parz.Nr. 1161 durchforscht (Abb. 1). Dabei ist es gelungen, das erste neolithische Pfostenhaus in Böhmen aufzudecken (Abb. 2); ein Gesamtplan der Ausgrabung sowie das Material aus den Baugruben bleibt aber leider bis heute unveröffentlicht. Nach der neuen Rekonstruktion des Hausgrundrisses und nach der Keramikanalyse (Abb. 2–5, Tabellen) kann man dieses Pfostenhaus in die ältere Stufe der Stichbandkeramik, in die Phase IIb datieren.

Die Region von Česká Lípa wurde in Neolithikum wegen der schlechteren Naturbedingungen nur sehr sporadisch besiedelt (Abb. 1). Die Neolithiker kamen nach Stvolínky wahrscheinlich vom fruchtbaren Litoměřicer Kessel den Lößinseln folgend, stromaufwärts des Ústěcký Baches. Neben den beständigen offenen Siedlungen im Tal des Biberbaches (Bobří potok) wurden damals auch mehrere Abris in naheliegenden Sandsteinfelsen (Polomené Berge) saisonal zu verschiedenen profanen wie auch offensichtlich zu kultischen Zwecken ausgenutzt.